

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Delegatura Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Bydgoszczy

85-097 Bydgoszcz, ul. Jagiellońska 34

Tel. (0-52) 345-56-44, Fax (0-52) 345-56-17, Tel. Centrala (0-52) 3254-100

E-mail: bydgoszcz@uokik.gov.pl

Bydgoszcz, 13 lipca 2001 roku

RBG-565-S-1/00/MW/1949

Decyzja nr RBG - 23/2001

Na podstawie art. 104 § 1 Kpa, art. 105 Kpa, art. 9, art. 11 ust. 1, art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji konsumentów (Dz.U. z 2000 roku nr 122 poz. 1319), w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej Prezesem Urzędu lub organem antymonopolowym), po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego, wszczętego na wniosek Zakładu Usług Pogrzebowych „Hades” z siedzibą w Biskupcu o nadużywanie pozycji dominującej przez Zakład Usług Pogrzebowych „Market” z siedzibą w Olszynie

- I. umarza się postępowanie antymonopolowe w przedmiocie uznania porozumienia Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” z siedzibą w Olsztynie i Zakładu Patologii i Medycyny Sadowej z siedzibą w Olsztynie, zmierzającego do ograniczenia dostępu do rynku lub eliminowania z rynku usług pogrzebowych innych przedsiębiorców za praktyki ograniczające konkurencję;
- II. nie stwierdza się stosowania praktyki ograniczającej konkurencję, polegającej na przeciwdziałaniu ukształtowaniu się warunków niezbędnych do rozwoju konkurencji, poprzez istotną ingerencję w sferę prywatności oraz uciążliwego nagabywania potencjalnych klientów w miejscach publicznych;
- III. uznaje się za praktykę ograniczającą konkurencję uzyskiwanie informacji o danych rodzin osób zmarłych od pracowników szpitala w Biskupcu, celem szybkiego docierania do tych rodzin i nagabywania ich do skorzystania z usług pogrzebowych Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” i nakazuje się zaniechania jej stosowania.

Uzasadnienie:

Zakład Usług Pogrzebowych „Hades” z siedzibą w Biskupcu (zwany dalej wnioskodawcą) zwrócił się do organu antymonopolowego o „rozpatrzenie (...) skargi na Zakład Usług Pogrzebowych „Market” działający na tym samym terenie, który stosuje nieuczciwą konkurencję”. Wnioskodawca zarzucił Zakładowi usług

Pogrzebowych „Market”, iż ten dzierżawi pomieszczenia szpitalne i przyszpitalne, które formalnie zajmuje Zakład Patologii i Medycyny Sądowej przy szpitalu w Biskupcu. W Zakładzie Patologii i Medycyny Sądowej (jak wynikało z wniosku) pracują osoby zatrudnione w Zakładzie Patologii i Medycyny Sądowej, które uniemożliwiają rodzinom osób zmarłych dokonywanie wyboru przedsiębiorcy zajmującego się organizowaniem usług pogrzebowych. Zdaniem wnioskodawcy, rodziny dokonujące wyboru innego przedsiębiorcy niż Zakład Usług Pogrzebowych „Market” są szantażowane.

Zakład Usług Pogrzebowych „Market” nie zgodził się z zarzutami wnioskodawcy, twierdząc, że jest najstarszą firmą pogrzebową na terenie byłego województwa olsztyńskiego. Od trzech lat – według Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” – wnioskodawca, nie mogąc pogodzić się z ugruntowaną na rynku pozycją Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”, zasypują władze różnego szczebla skargami.

Właściciel Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”, Grażyna Kaczmarek wyjaśniła organowi antymonopolowemu, że Zakład Patologii i Medycyny Sądowej (dalej ZPiMS) jest niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej, działającym w oparciu o ustawę o zakładach opieki zdrowotnej i wpis do rejestru zakładów opieki zdrowotnej wojewody olsztyńskiego. ZPiMS współpracuje nie tylko ze szpitalem w Biskupcu, ale również z czterema innymi szpitalami z Olsztyna oraz z organami ścigania. ZPiMS dzierżawi od szpitali prosekoria – sytuacja taka ma miejsce również w przypadku Biskupca. Do ZPiMS – wg Grażyny Kaczmarek – zgłaszają się osoby nieuprawnione, najczęściej firmy pogrzebowe działające z upoważnienia rodziny zmarłego, które zlecają przygotowanie zwłok oraz ewentualne wystawienie zwłok przed pogrzebem w kaplicy przy prosekorium lub odbierają zwłoki i wywożą je. Niezależnie od tego, kto organizuje pogrzeb, wszyscy klienci traktowani są w ten sam sposób a za wykonanie usługi płacą te same stawki. Zdaniem Pani Kaczmarek, „nie zdarzyło się nigdy, aby pracownicy ZPiMS warunkowali wykonanie zadań od zlecenia firmie Market usługi pogrzebowej. (...) Pracownicy Zakładu (Patologii i Medycyny Sądowej – przyp. UOKiK) nie mają żadnego kontaktu z rodzinami zmarłych na terenie szpitala. (...) Zakład Usług Pogrzebowych „Market” (...) dzierżawi od szpitala w Biskupcu pomieszczenia biurowe, ale są one położone w innym budynku niż prosekorium. Zatrudnia innych pracowników niż Zakład Patologii, choć zdarza się, że pracownikom zatrudnionym w firmie „Market” są zlecane dodatkowe zadania w Zakładzie Patologii”.

Dyrektor szpitala w Biskupcu poinformowała, iż po upływie dwóch godzin od stwierdzenia zgonu pacjenta zwłoki transportowane są do prosekorium a o zgonie rodzina zawiadamiana jest przez personel szpitala.

Organ antymonopolowy wszczął postępowanie antymonopolowe, którego celem było ustalenie, czy:

1. istnieje, zakazane prawem antymonopolowym, porozumienie między Zakładem Usług Pogrzebowych „Market” i ZPiMS, zmierzające do ograniczenia dostępu do rynku lub eliminowania z rynku innych przedsiębiorców;
2. Zakład Usług Pogrzebowych „Market” nie nadużywa pozycji dominującej na rynku usług pogrzebowych poprzez przeciwdziałanie ukształtowaniu się warunków niezbędnych do rozwoju konkurencji.

W toku postępowania organ antymonopolowy – przesłuchał czterech świadków na okoliczność działania pracowników ZPiMS na rzecz Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” oraz nagabywania rodzin zmarłych przez pracowników ZPiMS do korzystania z usług Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”. Kolejni czterej świadkowie przesłuchani zostali na wniosek Pani Grażyny Kaczmarek.

Świadek Zdzisław Wiśniewski, były pracownik uczestniczki, zeznał, iż adresy rodzin osób zmarłych udostępniały mu pielęgniarki, zatrudnione w szpitalu. Zdaniem świadka sytuacja ta trwa do dnia dzisiejszego. Świadek wymienił następujące rodzaje nagabywania rodzin zmarłych osób do skorzystania z usług uczestniczki:

- a. przed szpitalem;
- b. przed Urzędem Stanu Cywilnego,
- c. w domu rodziny.
- d. na miejscu wypadku (np. drogowego)

Świadek Kazimierz Kuskowski zeznał, iż po śmierci matki, w prosektorium zaproponowano mu skorzystanie z usług uczestniczki, lecz gdy odmówił, więcej mu tego nie proponowano.

Świadek Kazimierz Kiernożek zeznał, iż po śmierci brata był nagabywany do skorzystania z usług uczestniczki – najpierw telefonicznie przez pracownika uczestniczki, który był jednocześnie znajomym świadka, a potem osobiście, w prosektorium. Świadek zeznał ponadto, iż odmówiono mu wydania zwłok z prosektorium. Powodem odmowy był brak zezwolenia prokuratora, który zarządził sekcję zwłok.

Świadek Grzegorz Socha, były pracownik uczestniczki, zeznał, iż jeździł do rodzin osób zmarłych i namawiał do korzystania z usług swej pracodawczyni. Informacje o adresach rodzin zmarłych uzyskiwał od personelu szpitalnego.

Świadek Andrzej Stańczak, pracownik uczestniczki zeznał, iż zwłoki przewożone są do prosektorium po około dwóch godzinach od zgonu. Świadek zaprzeczył jakoby miał kontakt z personelem szpitala

Świadek Marek Pietras, zastępca dyrektora szpitala w Biskupcu, zeznał, iż w przypadku stwierdzenia zgonu pacjenta szpitala, zwłoki transportowane są z oddziału do przechowalni, znajdującej się w piwnicach szpitala. Następnie lekarz dyżurny powiadamia o zgonie pracowników uczestniczki, którzy zabierają zwłoki z przechowalni do prosektorium. Przy zwłokach umieszcza się jedynie dane o imieniu i nazwisku zmarłego, dacie urodzenia, dacie i godzinie śmierci oraz o tym, na jakim oddziale nastąpił zgon. Zdaniem świadka, personel szpitala został poinformowany o tym, że w przypadku agitacji na rzecz przedsiębiorców pogrzebowych, osoby dopuszczające się takich praktyk zostaną zwolnione z pracy. Ponadto, w związku z pogłoskami o kontaktach pracowników szpitala z zakładami pogrzebowymi, sprawdzono billingi telefoniczne i ustalono, że nie wykonywano telefonów do zakładów pogrzebowych. Świadek zeznał również, że oddziały szpitalne są otwarte i poruszać się po nich może każdy.

Świadek Alicja Nojak, przedsiębiorca pogrzebowy i administrator cmentarza komunalnego zaprzeczyła jakoby cokolwiek wiedziała o konflikcie na lokalnym

rynku usług pogrzebowych.

Świadek Grażyna Giedrys, pracownica uczestniczki, zaprzeczyła zarzutom stawianym przez wnioskodawcę.

W trakcie postępowania pełnomocnik Pani Kaczmarek przedłożył pismo z dnia 9 kwietnia 2001 roku, z którego wynika, iż Zakład Usług Pogrzebowych „Market” i ZPiMS to jeden przedsiębiorca, działający pod jednym numerem REGON oraz posiadający ten sam NIP.

Do postępowania antymonopolowego dopuszczona została przedstawicielka Federacji Konsumentów, Klub w Olsztynie

Prezes Urzędu zważył co następuje

Aby można było mówić o posiadaniu przez danego przedsiębiorcę pozycji dominującej na rynku i podjąć przeciwko niemu działania przeciwdziałające nadużywaniu pozycji dominującej, należy ustalić rynek właściwy dla danej sprawy oraz określić na nim pozycję przedsiębiorcy, wobec którego sformułowano zarzuty łamania prawa antymonopolowego.

Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2000 roku nr 122 poz. 1319), w art. 4 pkt 8 stanowi, iż przez rynek właściwy rozumie się rynek towarów, które ze względu na ich przeznaczenie, cenę oraz właściwości, w tym jakość, są uznawane przez ich nabywców za substytuty oraz są oferowane na obszarze, na którym ze względu na ich rodzaj i właściwości, istnienie barier dostępu do rynku, preferencje konsumentów, znaczące różnice cen i koszty transportu, panują zbliżone warunki konkurencji.

Przez pozycję dominującą ustawodawca rozumie natomiast pozycję przedsiębiorcy, która umożliwia mu zapobieganie skutecznej konkurencji na rynku właściwym przez stworzenie mu możliwości działania w znacznym zakresie niezależnie od konkurentów, kontrahentów oraz konsumentów; domniemywa się, że przedsiębiorca ma pozycję dominującą, jeżeli jego udział w rynku przekracza 40% (art. 4 pkt 9 ustawy).

O ustawie o cmentarzach (że bez pozwolenia do 60 km).

Postępowanie wszczęte – z 4 i 5 ale ZPiMS i ZUP Market to jeden przedsiębiorca w związku z tym brak porozumienia.

W niniejszym postępowaniu rynek właściwy został zawężony do miasta Biskupiec. Na rynku tym działają trzej Przedsiębiorcy pogrzebowi:

1. Komunalny Zakład Usługowy „AL.-BIS”, który administruje jedynym w mieście cmentarzem komunalnym oraz świadczy usługi pogrzebowe;
2. uczestnik, który współpracuje z miejscowym szpitalem, oraz świadczy usługi pogrzebowe;
3. wnioskodawca, świadczący usługi pogrzebowe, nie powiązany żadną umową z podmiotami trzecimi.

Poza wymienionymi wyżej przedsiębiorcami, na tak wyodrębnionym rynku działają również przedsiębiorcy mający swą siedzibę poza miastem Biskupiec.

W toku postępowania ustalono, iż w roku 1999 w gminie Biskupiec odnotowano 152 zgony, natomiast w roku 2000 – 134 zgony. Na lokalnym cmentarzu w roku 1999 pochowano 124 osoby, natomiast w roku 2000 – 112 osób.

Rok	Wnioskodawca	Uczestnik
	Usługi pogrzebowe ogółem	Usługi pogrzebowe zorganizowane na lokalnym cmentarzu Usługi pogrzebowe ogółem Usługi pogrzebowe zorganizowane na lokalnym cmentarzu
1999	88	3710058
2000	55 (do końca października)	388864
2001	Brak danych	22 (do końca maja) Brak danych 28

Na podstawie zgromadzonych danych dotyczących lokalnego rynku usług pogrzebowych stwierdzić należy, iż uczestnik posiada na wyodrębnionym przez organ antymonopolowy rynku pozycję dominującą. Uczestnik związany jest z miejscowym szpitalem umowami, dzięki którym ma faktycznie ułatwiony dostęp do zwłok. Podkreślić należy, iż powiązanie uczestnika ze szpitalem nie stanowi samo w sobie naruszenia prawa, natomiast ma istotny wpływ na pozycję rynkową przedsiębiorcy pogrzebowego.

W 1999 roku, wobec 124 uroczystości pogrzebowych, przeprowadzonych na biskupieckim cmentarzu komunalnym, uczestnik był organizatorem 58 pogrzebów (46,77%). W 2000 roku na 112 pogrzebów uczestnik zorganizował 64 uroczystości (57,14%).

Prezes Urzędu stoi na stanowisku, iż wynajmowanie pomieszczeń przez szpital podmiotom trzecim, w tym przypadku uczestniczące, nie jest sprzeczne z prawem. Przedmiotem zainteresowania organu antymonopolowego w niniejszym postępowaniu było ustalenie, czy fakt wynajmowania pomieszczeń szpitalnych wykorzystywany jest przez uczestniczkę jako instrument zakłócający wolną konkurencję na lokalnym rynku pogrzebowym.

Artykuł 4 pkt 4 ustawy zawiera legalną definicję porozumienia, w myśl której przez porozumienie rozumieć należy m.in. umowy, uzgodnienia zawierane między przedsiębiorcami lub ich związkami. W toku postępowania antymonopolowego jednoznacznie ustalono, iż Zakład Usług Pogrzebowych „Market” oraz Zakład Patologii i Medycyny Sądowej to jeden przedsiębiorca. Z przedłożonego przez uczestnika zaświadczenia z dnia 18 listopada 1997 roku, wydanego przez Urząd Statystyczny, dotyczącego nadania statystycznego numeru identyfikacyjnego REGON, wynika, iż Zakład

Patologii i Medycyny Sądowej z siedzibą w Olsztynie jest częścią składową podmiotu macierzystego, Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”. W związku z tym analizowanie stanu faktycznego pod kątem istnienia na biskupieckim rynku usług pogrzebowych porozumienia między Zakładem Usług Pogrzebowych „Market” a Zakładem Patologii i Medycyny Sądowej jest bezprzedmiotowe.

We wniosku o wszczęcie postępowania antymonopolowego zarzucano, iż rodziny zmarłych nie mogą dokonać należytego wyboru firmy pogrzebowej, gdyż pracownicy uczestniczki „bezpośrednio wkraczają do tych czynności nie pytając rodziny. Natomiast w przypadku innej decyzji rodziny niezadowolone z takiego stanu rzeczy są szantażowane”. Wnioskodawca w toku postępowania nie udowodnił jednak, iż rodziny osób zmarłych pozbawiane są przez uczestnika możliwości swobodnego wyboru przedsiębiorcy pogrzebowego. Tym bardziej nie udowodniono szantażowania rodzin niezadowolonych z odbierania im możliwości swobodnego wyboru firmy świadczącej usługi pogrzebowe. Przesłuchany w toku postępowania, w charakterze świadka Kazimierz Kuskowski zeznał, iż w prosektorium zaproponowano mu skorzystanie z usług uczestniczki, lecz wobec odmowy więcej nie proponowano tych usług. Działalność marketingowa, polegająca na pozyskiwaniu klientów stanowi naturalny sposób działania podmiotu gospodarczego, którego celem jest maksymalizacja zysku. . Art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 1993 roku nr 47 poz. 211 z późn. zm. – dalej: uznk) zawiera klauzulę generalną według której “czynem nieuczciwej konkurencji jest działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta.” W ramach przykładowego katalogu czynów nieuczciwej konkurencji – w art. 16 ust. 5 uznk wymieniono reklamę, “która stanowi istotną ingerencję w sferę prywatności, w szczególności przez uciążliwe dla klientów nagabywanie w miejscach publicznych”. Organ antymonopolowy nie dopatrzył się jednak w działalności uczestniczki zachowań wyczerpujących dyspozycję wymienionej wyżej normy. Nie stwierdzono przypadków istotnej ingerencji w sferę prywatności oraz uciążliwego nagabywania potencjalnych klientów w miejscach publicznych (zachowania takie również mogłyby być zakwalifikowane jako nadużywanie pozycji dominującej).

Odrębnego rozpatrzenia wymaga kwestia uzyskiwania danych osobowych osób zmarłych w szpitalu od personelu szpitalnego. Prezes Urzędu dał wiarę zeznaniom świadków: Zdzisława Wiśniewskiego i Grzegorza Sochy, według których pracownicy uczestniczki uzyskiwali dane osobowe zmarłych od personelu szpitalnego. Działania takie – zdaniem organu antymonopolowego – są sprzecznym z prawem wykorzystywaniem powiązań uczestniczki z miejscowym szpitalem i należy niezwłocznie ich zaniechać. Prawo pochowania zwłok ma najbliższa rodzina osoby zmarłej. Prawo pochowania zwłok jest prawem podmiotowym, obejmującym wybór miejsca i sposobu pochowania

zwłok jak również miejsca ich spoczynku (vide: wyrok Sądu Najwyższego Izba Cywilna z dnia 12 lipca 1968 roku, sygn. akt I CR 252/68). Uczestniczka – w odniesieniu do zwłok szpitalnych – jest jedynie ich przechowawcą, a nie dysponentem. Walka o klienta winna odbywać się – jak zresztą słusznie stwierdziła w toku postępowania uczestniczka – „rzetelną i uczciwą pracą” oraz zgodnymi z prawem praktykami marketingowymi. O wyborze przedsiębiorcy pogrzebowego winna zdecydować więc rodzina, pozbawiona nacisków ze strony pracownika firmy pogrzebowej, dysponującego bezprawnie uzyskanymi informacjami o danych rodziny pacjenta, którego zwłoki znalazły się w prosektorium.

Organ antymonopolowy (opierając się na wyjaśnieniach przedłożonych na piśmie przez Otolię Siemieniec, dyrektor szpitala oraz zeznania Marka Pietrasa, zastępcę dyrektora szpitala) nie wnosi zastrzeżeń do obowiązującej w szpitalu biskupieckim procedury postępowania ze zwłokami. Zdaniem Prezesa Urzędu, fakt uzyskiwania przez pracowników uczestniczki adresów rodzin osób zmarłych ma związek z otwartym charakterem oddziałów szpitalnych – każdy ma prawo wstępu na oddziały, a więc również pracownicy uczestniczki. Na właściciela Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” spoczywa zatem obowiązek niedopuszczania do sytuacji, w których jej pracownicy będą uzyskiwali adresy rodzin od personelu szpitala.

W związku z powyższym należało orzec jak w sentencji

Od niniejszej decyzji służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Antymonopolowego za pośrednictwem niniejszej Delegatury w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia niniejszej decyzji.

Z up. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury w Bydgoszczy
Andrzej Chajęcki

Otrzymują:
Zakład Usług Pogrzebowych
„Hades”
ul. Okrężna 32
11-300 Biskupiec

Wiesław Kulik, radca prawny
Kancelaria Radców Prawnych

„Konsultant” s.c.
ul. Dąbrowszczaków 18/3
10-900 Olsztyn

Do wiadomości:
Federacja Konsumentów
ul. 1 Maja 13 pok. 808
10-117 Olsztyn